

פרשת תזריע

צִדְקָה מְעֻשָּׂה לַמִּצְוָה – תְּזַרִיעַ / הַחֲדָשׁ

מה לנגע הצרעת ולחג הפסח?

השבת נזכה בע"ה להוציא שלושה ספרי תורה, ובנוסף לקריאה בפרשת **תְּזַרִיעַ** ולקריאה הייחודית לראש החודש, נקרא גם בפרשת "**הַחֲדָשׁ** הָזֶה לָכֶם רֵאשׁ חֲדָשִׁים". פרשת **תְּזַרִיעַ** עוסקת, כמעט כולה, ב**נגע הצרעת**. פרשת **הַחֲדָשׁ** לעומת זאת עוסקת בקורבן הפסח ובמצוות הייחודיות לחג **הַפֶּסַח**, כולל המצוה של אכילת מצה והאיסור על שאור וחמץ. ננסה איפוא לחפש מהו הקשר, אם ישנו, בין פרשת **תְּזַרִיעַ** ו**נגע הצרעת** ובין חג הפסח.

הלוקה ב**נגע הצרעת** קרוי **מְצַרֵעַ**, ובהתייחס לתואר זה, אנו מוצאים בדרושי חז"ל שהמילה מלמדת על מקורה. המילה **מְצַרֵעַ**, הינה מעין נוטריקון (חיבור וקיצור), של מילות הביטוי **מוציא שם רע**. כלומר ששורשה הרוחני של מחלה זו, הינו מעין "קלקול של הפה", שימוש נלוז בפה לצורך אמירת דברים המנוגדים לרצון האלוהי. הפה כמו "נתעקם לו", כמו שקורה לפעמים כאשר אדם לוקה בשבץ מוחי. הפה הינו אחד מהאיברים המשמעותיים ביותר שניתנו לאדם, שבאמצעותם הוא אמור להביא את עצמו לידי ביטוי, למעשה. אצל היהודי גדל משקלו של הפה עשרת מונים, מכיוון ש"אין כוחו אלא בפיו". לכן, בחלוקת הנבראים לפי רמות (דומם, צומח, חי, **מְדַבֵּר**), זוכה האדם, נזר הבריאה לכינוי "**מְדַבֵּר**". וכפי שקובע יצחק, "**הקל קול יעקב והיזים ידי עשו**", ומחרה מחזיק אחריו דוד המלך, "**אלה ברכב ואלה בסוסים וְאַנְחָנוּ בְּשֵׁם ה' אֱלֹהֵינוּ נִזְכֵּר**". עם ישראל הקרוי בפי הקב"ה גם בשם **אֲדָם**, כמו מחקה את הקב"ה, "**אֲדָמָה לְעֵלְיוֹן**".

הקב"ה ברא את העולם בדיבור, "בעשרה מאמרות נברא העולם", ובכוחו של היהודי לשמור על קיום העולם ע"י דיבורו, ואף לשפר את מצבו, ע"י תפילה ולימוד תורה. מאידך, בכוח דיבורו עלול הוא גם להביא לחורבנו חלילה, וכל זאת באמצעות הפה, כפי שמצהיר הקב"ה, "**אם לא בְּרִיתִי יוֹמָם וְלַיְלָה, חֲקוֹת שְׁמַיִם וְאָרֶץ לא שְׁמַתִּי**". לפה ולדיבור שני צדדים, האחד, הדיבור שמצד הקדושה, המקרב את האדם אל הקב"ה, כמו התפילה שמשמעותה חיבור וקירוב, "קרוב ה' לְכָל קוֹרְאָיו...". מצד שני, יש את הדיבורים מהצד ההפוך לקדושה, מצד היצר הרע, כאשר **רע** כמו רומז בנוטריקון ל-"ראיה עקומה", או ל-"ראיית עין בלבד". צד זה של ראייה נולד בחטא עץ הדעת טוב ורע, בהחלפת כותנות האור בכותנות עור.

ראייה זו את הצרעת, כמו מרומזת בשרשה - **צ.ר.ע**, שלוש אותיות שניתן לחלקן ל- **צ-ר.ע**. האות **צ** נקראת **צדי**, וכמו רומזת לבחירה שנתן הקב"ה לאדם, כאשר הוא יכול לבחור לעצמו את ה**צד** שאליו הוא רוצה להשתייך, ואת זווית הראיה שלו (משקפיים), ככתוב "רָאָה אֶנְכִי נִתֵּן לְפָנֶיךָ חַיּוֹם בְּרָכָה וּקְלָלָה". המצורע קלקל בכך שבחר ב**צד הרע** של הראייה, **צ-ר.ע**, צרות עין, הגורמת לו לבחור ב**צד הרע** של הדיבור, בחירה המרחיקה אותו מהאלוקות ובסופו של דבר גם מהקהילה. לכן עוסקת הפרשה הבאה - פרשת מצורע - בין השאר, בתיקון הפה (שגרם לנגע).

כדי שנוכל להשיב על הקשר שבין פסח למצורע, ננסה לרדת לשרשו של השם **פֶּסַח** ולהבין מדוע קרוי החג הקרב בשם זה? ננסה להתייחס לחג הפסח, מזווית שאינה מוכרת די הצורך, לפחות לרובנו, הזוית של הפה האנושי, ותיקונו. אם נבחן את המצוות הכרוכות בעשיית סדר הפסח כהלכתו, נגלה שהעשייה סובבת ברובה, סביב הפה. אנו מצוים, ו**אוכלים** בין השאר (מלבד סעודת החג) : מצה, מרור, כרפס ואפיקומן, ובזמן שביית המקדש קיים, גם קרבן פסח וקרבן חגיגה. אנו **שותים** ארבע כוסות יין, ועוד היד נטויה (במהלך הסעודה). אנו **שואלים** ארבע קושיות, אנו **קוראים** בקול את ההגדה, אנו **אומרים** את ההלל ואנו **מספרים** ביציאת מצרים כפי שהורונו חז"ל "וכל המרבה ל**ספר** ביציאת מצרים, הרי זה משובח". כל הפעילויות שהזכרנו לעיל, כולן נעשות באמצעות **הפה**. רמז לפעילויות הכרוכות בהשמעת קול, ניתן למצוא, אם נפרק את המילה **פֶּסַח** לשתי הברות: **פֶּ-סַח**, או **פָּה - סַח**, דהיינו הפה מדבר ומספר (סח מלשון שיחה).

כל הפעילות המרובה הזו סביב **הפה**, כמו מעוררת אצלנו את המחשבה שאולי מדובר פה באיזשהו ליקוי או קלקול שקלקלו עם ישראל ב**פה**, וממילא אמור התיקון אף הוא לבוא באמצעות **הפה**, תיקון בדומה. ומניין לנו שהיתה לעם ישראל בעיה בפה, שצריך היה לתקנה? על פי פנימיות התורה, סך כל הנשמות הראשוניות של בני-ישראל, הוא ששים ריבוא, המהוות יחד את נשמתו המקורית של אדם הראשון, לפני שנתחלקה בעקבות החטא. ואם כך, הרי תיקונו של חטא עץ הדעת, עדיין תלוי ועומד וממתין לממשיכו של אדם הראשון, לעם ישראל. תיקון זה הוא בעצם גאולת ישראל, לה אנו מייחלים. בחטאם של אדם וחווה היו שני מרכיבים לפחות. האחד הוא האכילה מעץ הדעת, חטא שנעשה באמצעות **הפה**. כנגד אכילה זו אנו עוסקים בליל הסדר באכילה ושתיה מצד הקדושה, אך הפעם על פי מצוותו של הקב"ה.

ומה המרכיב השני שבחטא עץ הדעת? אילו היה האדם מודה בחטאו, כאשר נשאל לגביו, כי אז היה בכוח הדיבור שלו להועיל, וחטאו היה מתוקן. אך במקום להודות בחטא, שב אדם הראשון ועשה שימוש נלוז בפיו, ובכך החמיר וכמו עיבה את חטאו. לא זו בלבד שלא הודה בחטא, אלא שהעז לכפור בטוב, שעשה עימו הקב"ה. הוא ניסה לגלגל את האשמה על אשתו, ובעצם גם על הקב"ה, שנתן לו אותה, באמרו "**הָאִשָּׁה אֲשֶׁר נָתַתָּה עִמָּדִי, הִיא נָתַתָּה לִּי מִן הָעֵץ וְאָכַלְתִּי**".

ואומר הזוהר הקדוש, שגלות מצרים, היא בעקרה "גלות הדיבור". בהגדה של פסח אנו אומרים, "**ויִרַד מִצְרַיִם** – אנוס על פי הדיבור". לפי הנגלה, ירידת מצרים נכפתה על עם ישראל, בדבר ה', כפי שנאמר לאברהם אבינו בברית בין הבתרים, "**כִּי גַר יִהְיֶה זֶרְעֶךָ בְּאֶרֶץ לֹא לָהֶם וְעַבְדוּם וְעָנּוּ אֹתָם אַרְבַּע מֵאוֹת שָׁנָה**". אך לפי פנימיות התורה, מרמזת הלשון על צורך חיוני, "**אנוס**", על גלות מאונס, בשל ליקויים בפה ובדיבור, "על פי הדיבור".

ובעיותיו של עם ישראל, משתקפות במנהיגו, במשה רבינו, השקול כנגד כל ישראל. בעיה זו מרומזת לנו, בעובדת היותו של משה רבנו, "**כְּבֹד פֶּה וְכֹבֵד לְשׁוֹן**". למרות שפיו של הצדיק נקי היה, לקה דוקא הוא, כדי שלא לבייש ישירות את העם. רמז נוסף לבעיה זו של הפה, מצוי גם בשמו של ראש-הנוגשים, מלך מצרים, הלא הוא '**פרעה**', שפנימיותו, האותיות הפנימיות של שמו – '**רע**', וחיצוניותו (האות הראשונה והאות האחרונה בשמו), '**פה**'. כלומר ששורשו '**פה-רע**', שניכר בדיבורו המתנשא "מי ה' אֲשֶׁר אֶשְׁמַע בְּקוֹלוֹ?!".

ולכאורה, מה בכך, הרי מדובר במצריים? ואנחנו - בני-ישראל - לעומתם "טלית שכולה תכלת", לכאורה? על כך ניתן למצוא תשובה בלשון הכתוב, "**ויִרַעוּ אֹתָנוּ הַמִּצְרַיִם**". השימוש במילה "**אתנו**", במקום במילה "לנו", בא ללמדנו, שלא רק שהרעו לנו פיזית, אלא שבנוסף לכך, הפכו **אותנו לרעים** יותר (הדביקו אותנו בנגע). ומהו קלקול הפה? איפה אנו רואים זאת למעשה בעם ישראל, המצוי בגלות מצרים? כאשר רואה משה שני עבריים מאחיו ניצים (רבים), הוא פונה אל האחד (התוקף), בשאלה: "**לָמָּה תִּכָּה רֵעֶךָ?**". להפתעתו הוא ענה "**הִלְהַרְגִּי אֹתָהּ אֲמַר כְּאֲשֶׁר הָרַגְתְּ אֶת הַמִּצְרִי?!**". וכאשר מגיעים למדרגה בה הולכים להלשין על משה - האח האוהב שבא להצילם - אז אומר משה לעצמו "**אֲכֹן נֹדַע הַדָּבָר!**". עכשיו, כמו רומז לנו משה, אני מבין את פשר הגלות הממושכת, בגין הדיבור הקלוקל.

והתיקון של כל קלקול, הינו "בדומה", כפי שהנסיוב לטיפול בהכשת נחש, עשוי מהארס שבשיניו של הנחש. ואם הקלקול שבפה, בא על דרך לשון הרע והטלת דופי בקב"ה, במעשה הבריאה ובמיוחד בבניו, יבוא התיקון בדומה, אך בכיוון ההפוך, על דרך ההודיה לקב"ה, והצגת הטובות שעשה עימנו בגאולת מצרים. בכך, כמו מתקנים אנו את גלות הפה והדיבור, ומביאים לגאולתו מטומאת מצרים. "הלשון היא הקולמוס של הלב", והרצתו של הקולמוס (על דרך החיוב), על גבי יריעות הזמן, בשירה, בהודיה ובהכרת הטוב, מסייעים לפתיחת הלב ולתיקון הפה. יעילותה של דרך זו בתיקון הפה והדיבור, כמו רמזה אף היא בשם '**פֶּסַח**', פס - ח, במשמעות של '**פס חטא**'. וכמו שביציאת מצרים, הקב"ה כמו פסח על חטא זה, התעלם ממנו, כאילו לא היה קיים, והוציאם ממצרים, כך אם נקיים סדר פסח כהלכתו, כי אז, החטא כמו פס ועבר מן העולם.

איפוא עוד ניכר תיקון הפה בחג זה? אנו פותחים בתהליך "**אור ליי"ד בניסן בודקין את החמץ לאור הנר**". האדם מגיע לבגרות ולאחריות, כאשר מלאו לו שלוש עשרה שנה, דהיינו כאשר נפתחת ומאירה שנתו הארבעה עשרה (הי"ד). מאז, יש כבר מקום (פעם בשנה לפחות), לגייס את כוחות הנפש והרוח (**נ"ר** - ראשי תיבות נפש רוח), ולאורם לבדוק את עצמנו, בסדקים ובחורים, את ליבנו ואת יחסנו אל הזולת. האם אין בנו יחירות והתנשאות על הזולת, תכונות המיוצגות ע"י החמץ המתנפח והולך, כאשר למעשה, מדובר במילוי של אויר וב"עשיית רוח", הגאוה שלנו, המשאירה טעם חמוץ בפי הזולת. ההפרש בין חמץ ומצה יכול להיות עניין של מילה מיותרת, הפוגעת ומחמיצה את כל המסר הטוב, שרצינו להעביר לזולת, לעומת המצה, התמצית המקורית (וכל המוסיף גורע).

וניתנת לנו גם ההזדמנות, לגלות את הטעם המר שאנו משאירים בפיו של הזולת, כאשר אנו עוטפים וכורכים את המסר החיובי, והטוב במקורו, שאנו רוצים להעביר אליו - את המצה, אך משום מה אנו כורכים אותה במרור, במלים מחוספסות וגסות הפוגעות במקבל. בחג החרות, עלינו ליטול לעצמנו את החרות והאחריות, לבדוק ולבקר גם את עצמנו, לקראת שנה של אהבת הבריות ואהבת ישראל. את החמץ שמצאנו, אנו מבערים ומתייצבים על קו הזינוק, זכים וברים, עם לב פתוח ואוהב כלפי הזולת. ואכן נוהגים אנו בליל הסדר לפתוח את הדלת, ובמקביל את הלב, כלפי הנצרך והנזקק, ואנו מכריזים ואומרים, "**כל דכפין ייתי ויכול**", כל הרעב לחום, למילה טובה ולהכרת תודה על הטוב שעדיין קיים, יבוא לכאן, ויחד נשתדל לסייע האחד לרעהו, בהודיה בשירה, באכילה ובמשקה.

דבר חסידות

בספר "ראשית חכמה" מובאת סגולה למידת הכעס, שכאשר אדם כועס – ישתוק ולא ידבר. כך ישקוט כעסו עד כי ייעלם לגמרי. ביאור הדבר הוא, כי בכוחו של הדיבור להגביר את המידות או להחלישן. כמו באדם המדבר דברי אהבה, הרי הוא מוסיף ומגדיל בכך את אהבתו. אור האהבה שבו, מאיר עוד יותר מבתחילה! וכן הוא בכעס: הדיבור מחזקו ומגבירו, והעדר הדיבור מחלישו ומבטלו. (ספר המאמרים תרנ"ט)

שבת שלום ומבורך

||| / |||

אם ברצונך לקבל את הגיליון במייל או במסרון, אנא פנה אל hananv@inter.net.il או לטלפון 052-569-9691.